

Landsmøte i Norsk
Papirindustriarbeiderforbund
Sandefjord 1. mars 1988

Med forbehold om endringer
SPERRET til 1.3.88 kl 0830

Statsminister
Gro Harlem Brundtland

DEN POLITISKE SITUASJON

Politikk er valg av verdier.

Det er valg av verdier vi har foretatt i arbeidet for å bringe landet ut av den økonomiske krisen. Et ansvar Arbeiderbevegelsen har fått, til tross for at det er borgerlig flertall i Stortinget.

Vi har valgt å satse på en kurs som sikrer den fulle sysselsetting og trygger velferden. Vi har valgt å skjerme de viktigste velferdsoppgavene, satse på fornyelse og omstilling - og redusere der hvor det løp helt løpsk, i det private forbruket

Det betyr at vi må søke forståelse for tiltak som er mer nødvendige enn de er populære. Vi må si nei til mye, fordi den viktigste oppgaven er å skape et nytt økonomisk fundament å bygge fremtiden på. Det gjør oppgaven vanskelig.

Det stiller store krav til nytenkning og evne til reformer. Det gjør oppgaven inspirerende.

Det er en viktig oppgave, fordi vi har så mange viktige verdier å kjempe for. Og vi har sett hvor fort de kan undergraves.

Også første gang Arbeiderpartiet fikk i oppgave å overta i en økonomisk krise fordi et borgerlig flertall ikke maktet å foreta de valg som var nødvendige, var det mange som var skeptiske. Den gang ble hevdet at det ikke var vår oppgave å lede samfunnet ut av en krise kapitalistene hadde skapt.

Jeg så for en tid tilbake en tillitsmann hevde det samme nå. "Det er ikke vanlige arbeidsfolk som skal bære landet ut av krisen", sa han, som et argument mot å vise den moderasjon som nå var nødvendig ved inntektsoppgjøret.

Men da må jeg spørre: Hvem er det da som skal gjøre det? Hvem er det da vi overlater styringen til? Og hvilke verdier er det da som blir prioritert?

Alternativet til at Arbeiderpartiet tar ansvar og viser vilje til å prege samfunnsutviklingen gjennom praktisk politikk, er at vi slipper høyrekreftene til. Vi har sett hva det har ført til, i vårt eget og i andre land.

Det koster å slippe høyrekreftene til. I fem år hadde vi en borgerlig regjering og et borgerlig flertall som sto for andre prioriteringer. Økt privat forbruk og privat sektor ble prioritert, på bekostning av det generelle samfunnsansvar og utbygging av fellesgodene. Det var i disse årene mange av de gapene oppsto, som flere grupper nå kjemper for å ta igjen.

Det ble skapt større forskjeller i levekår, mellom grupper og landsdeler. De sosiale forskjellene ble større og fordelingen av inntekt og formue skjevere. Fellesskap og samfunnsansvar ble svekket.

Til tross for store oljeinntekter og overskudd i utenriksøkonomien, ble det ikke gjennomført en eneste sosial reform. En pensjonaldager-reform som lå klar da vår regjering måtte gå i 1981, ble trukket tilbake. Svangerskapspermisjonen var nøyaktig den samme da vi kom tilbake i 1986 som den var da vi gikk i 1981. Barnehageutbyggingen ble halvert. I eldreomsorgen var utbyggingen av viktige tilbud svakere i 1985 enn i 1981, sett i forhold til antall eldre.

Og hva skjedde på ett av de områdene hvor det i dag er så store problemer, i boligpolitikken? Med den borgerlige regjeringens politikk som drivkraft sank boligbyggingen, mens boligprisene steg. Husbankens rolle ble redusert, mens de private bankene fikk slippe utlånene løs. Prisreguleringer og takstordninger ble fjernet uten at noe ble satt i stedet.

Markedskreftene ble sluppet fritt i alle deler av boligmarkedet. Mange tjente mye på det - og syntes det var fint. Men når man nå oppdager at det er ens egne barn som får regningene - kommet naturlig nok kravene om tiltak som hjelper de unge inn på det boligmarked som markedskreftene har stengt dem ute fra.

Boligpolitikken er kanskje det området hvor vi raskest og sterkest har merket følgende av høyre-politikken. Og vi ser klart hva det fører til: De største gevinstene henter de som i utgangspunktet har det best. Og her - som på andre områder - er situasjonen den at det som er gjort, ikke kan gjøres om. Dette til alvorlig ettertanke. Slipper vi høyrekreftene til, setter det varige spor etter seg. Det endrer hverdagens Norge.

Hva er problemet i norsk økonomi ?

Vi bruker mer enn vi har dekning for - og det koster for mye å produsere varer og tjenester i Norge i forhold til i andre land. Derfor taper norsk næringsliv markedsandeler både hjemme og ute. Vi importerer mer og selger mindre. Det gir et underskudd i bytteforholdet med andre land som vi i lengden ikke kan leve med.

Det er dette vi må endre på, hvis ikke både sysselsetting og velferd skal komme i alvorlig fare.

Vi har ingen muligheter til å nå fram, verken i praktisk politisk virksomhet eller i forhold til folks forventninger og holdninger, hvis ikke denne virkeligheten blir en del av folks erkjennelse og hverdag.

Vi er helt avhengig av å konkurrere på et verdensmarked der våre konkurrenter har et lavere lønnsnivå og en lavere prisstigning enn vi har.

Hvordan er vi kommet i denne situasjonen ?

Fallet i oljeprisene og dollarkursen forklarer noe. Men vi hadde underskudd på handelsbalansen allerede før oljeprisene

begynte å falle vinteren 1986. Halvparten av underskuddet skyldes at næringslivet på land ikke er konkurransedyktig.

Den konkurransenutsatte delen av industrien stagnerte i første halvdel av 80-årene. Sammen med en helt utforsvarlig vekst i det private forbruket, førte det til at importen økte, mens eksporten sank.

Det som er skjedd på Aker Brygge i Oslo kan stå som et symbol på det som skjedde i disse årene. Industrierarbeidsplassene ble lagt ned og erstattet med forretninger, kontorer, cafeer og luksusboliger. Vi flyttet arbeidskraft fra produktiv virksomhet til handelsvirksomhet basert på import. I stedet for å produsere varer som vi kunne selge til utlandet, fikk vi arbeidsplasser som omsatte varer vi kjøpte fra utlandet.

Derfor er det nå så viktig å få vekst i de eksportrettede virksomheter. Vi må flytte arbeidskraft over fra bedrifter og næringer som ikke har framtidsutsikter - til bedrifter og næringer vi kan satse på og leve av i framtida.

Situasjonen er den at vi lever av råvarer og produkter som krever mye arbeidskraft. ~~40% av industriarbeiderne er~~ sysselsatt i bransjer hvor det produseres for mye - og mindre enn 30% er sysselsatt i bransjer hvor markedene vokser. Vi er med andre ord store på områder hvor markedet blir mindre - og små der markedet vokser.

Og som LO og Norges Industriforbund har pekt på i sin utredning om Norge mot år 2000: Det er nødvendig å øke verdiskapningen i norsk industri med 50% fram mot århundreskiftet, selv om oljeinntektene øker - hvis vi skal sikre sysselsettingen og velferden.

Det er for å bidra til dette vi har satset så sterkt på å øke innsatsen i forskning og utvikling, selv om det har vært nødvendig generelt å stramme inn i økonomien.

Hvis vi ser på vår industri - i forhold til andre land - ser vi hvor liten del av industrien som i dag bygger på produkter som baserer seg på en betydelig forskningsinnsats. Og

det er en slik industri vi i fremtiden må leve av - fordi det bare er den type produkter som kan bære det velferdsnivå vi ønsker å ha.

Dette betyr ikke at all industri med en lang fortid er uten framtid. Treforedlings-industrien er blant de som gjennom nødvendig omstilling og utvikling har lyktes med å øke både eksport og omsetning.

Det betyr heller ikke at all produksjonsøkning og alle eksportinntekter må komme fra industrien. Også i andre bransjer ligger forholdene vel til rette for å konkurrere med utlandet i årene framover. Jeg tror vi kan komme til å oppleve den sterkeste veksten nettopp i andre konkurranseutsatte bransjer, som f.eks. internasjonal tjenesteyting, havbruk og turistnæringen.

Derfor er tilstrammingspolitikk alene perspektivløs. Samtidig som det er nødvendig med en stram økonomisk politikk, er det nødvendig å styrke produksjonsgrunnlaget. Vi må få en mer effektiv produksjon i hele næringslivet. Vi må få mer igjen for det vi investerer. Vi må styrke forskningen og utvide menneskenes kunnskaper. Innføre ny teknikk og bedre organiseringen av arbeidet.

Også den offentlige sektor er en viktig del av grunnlaget for et styrket konkurranseutsatt næringsliv. Det er også en av grunnene til at Regjeringen satser så sterkt på en effektiv og god offentlig virksomhet.

Næringslivets rammebetingelser har også å gjøre med vårt skoleverk - fra førskole til høyskole, med transport og veinett og teletjenester. Men det gjelder også helsestell og kulturpolitikk, ja alt som bidrar til å skape et levende samfunn med muligheter for livsutfoldelse og trivsel.

Dette er et perspektiv som må med i debatten om de offentlige utgifter - og som gjør høyrekreftenes krav om sterke nedskjæringer på de offentlige budsjetter så perspektivløst.

Regjeringen har lagt opp en bred og langsiktig strategi for å få til vekst i industri og andre konkurranseutsatte næringer. En viktig betingelse for at vi skal øke eksporten og

minske importen, er at pris- og kostnadsøkningen i Norge bringes ned på samme nivå som hos våre handelspartnere.

Avtalen mellom LO og N.A.F. er et viktig bidrag til å nå dette målet. Regjeringen alene kan ikke klare en slik oppgave. Det er derfor vi har lagt så stor vekt på å få til et forpliktende inntektspolitisk samarbeid.

Det samarbeide bygget på felles ansvar og gjensidig tillit som er mobilisert er til felles beste. Jeg ser at enkelte kommentatorer og andre hevder at LO og N.A.F. har gjort dette av hensyn til regjeringen.

Men - som Leif Haraldseth sier - dette er ikke gjort av hensyn til Regjeringen, men av hensyn til medlemmenes egne interesser.

Vårt felles mål er å bevare den fulle sysselsetting. Men det betyr også at vi vil ha et stramt arbeidsmarked, som gjør lønns- og prisproblemene vanskeligere å håndtere hos oss enn i de fleste andre land. Der har man i stedet vennet seg til en arbeidsløshet på over 10 prosent. Det sier seg selv at det da ikke er særlig vanskelig å holde både priser og lønnsutvikling i sjakk.

Vi har nå gode muligheter til å arbeide oss ut av de økonomiske problemene og sikre grunnlaget for å bevare den fulle sysselsetting, tryggheten og velferden i vårt samfunn. Vi er her i landet ikke villig til å betale en så dyster sosial pris som en arbeidsledighetspolitikk ville innebære.

Derfor er vi er glad for det konstruktive samarbeid om inntektsoppgjøret som det nå ser ut til vil lykkes.

Det er ikke noe bedre for arbeidstakerne å få 10 prosent tillegg i lønn, dersom prisene stiger 10 prosent, sammenliknet med lønnsøkning på 5 og 5 prosent prisstigning. For norsk næringsliv, og dermed for arbeidsplassene og norsk økonomi, er en 5 prosent prisstigning langt å foretrekke.

Avtalen mellom LO og N.A.F. vil imidlertid være til liten nytte hvis den ikke følges opp på andre områder og for alle typer inntekter.

Dette er bakgrunnen for Regjeringen i går foreslo en midlertidig lov om inntekts- og utbyttestopp. Loven vil om kort tid bli avløst av en lov som åpner for at alle kan få den inntektsendring som ligger i LO/N.A.F.-oppgjøret, men heller ikke mer.

Den midlertidige loven skal sikre at ingen grupper forsøker å unndra seg de forpliktelser LOs medlemmer nå har påtatt seg. Slik det også er stilt krav om i uttalelsen fra forbundsstyret i Norsk Papirindustriarbeiderforbund.

Vi har nå en virkelig sjanse til å ordne vår økonomi på en ny og mer fremtidsrettet måte. Vi vet alle at landet står overfor en svært vanskelig økonomisk situasjon, og vi har allerede tatt de første skritt mot en bedre utvikling. Likevel har det stått klart for de fleste at vi ikke kan få til noen varig bedring uten en annen måte å gjennomføre inntektsoppgjørene på enn den tradisjonelle. Vi kan i det lange løp ikke leve med at det skal være en alles kamp mot alle hvor det er markedskreftene og gruppeinteressene som sammen råder grunnen. Jeg tror de aller fleste ser at det her er behov for en bedre, mer helhetlig og rettferdig styring.

Regjeringen vil legge fram de detaljerte forslagene den har forpliktet seg til i en egen stortingsproposisjon fredag 11. mars.

Denne vil blant annet inneholde forslag om

- En pensjonsreform som gir yrkesaktive rett til å gå av med pensjon fra 66 år fra 1. januar 1989 og fra 65 år ette år senere.

- Tiltak for lavere boligrente både i Husbanken og de private bankene for boliger av nøktern standard som er anskaffet de siste fem årene.

- Økning av Husbankens utlånsrammer og Postsparebankens rammer for ungdomslån.

- En ytterligere økning av svangerskapspermisjonen neste år.

- Lettelser i tilbakebetalingen av studiegjeld for de med stor gjeld og lav inntekt ved at tilbakebetalingen gjøres avhengig av inntekten.

Samtidig som vi sikrer en nødvendig moderasjon i inntektsoppgjøret, får vi til reformer i tråd med våre programmer og prioriteringer. Og - framfor alt - vi legger grunnlaget for "Ny vekst for Norge".

Det er bare gjennom et bredt samarbeide vi kan rette opp norsk økonomi og sikre de viktigste verdiene. Her må alle bidra - og de som har mest, må nå tåle de største byrdene.

Vi vet hva alternativet er. Det er den linje høyrekreftene valgte å satse på i andre europeiske land, da de var oppe i de samme økonomiske problemene vi nå har. De valgte en kurs med sosiale nedskjæringer og arbeidsledighet som følge. Det har gitt større ulikheter og veltet de største byrdene over på et mindretall i befolkningen.

Det var en slik kurs det var viktig for Arbeiderpartiet å forhindre også her hjemme våren 1986 - og som det fortsatt er viktig å unngå.

For det er den slik kurs Høyre anviser. Hva er Høyres bidrag til å komme ut av den økonomiske krisen de burde føle et hovedansvar for? Jo, den politikk som førte oss inn i krisen, er hva de anviser som vei ut av krisen. Skattelettelser og store nedskjæringer på offentlige budsjetter.

Vi har valgt en annen vei: Å skjerme de sentrale velferdsoppgavene mot nedskjæringer og øke satsingen på de aller viktigste områdene. Vi har satset på en konsekvent fordelingspolitikk og på reformer.

Vi har en vanskelig, men inspirerende oppgave. Jobben må gjøres - og vi ser på den som en utfordring. Vi har viktige verdier å kjempe for.